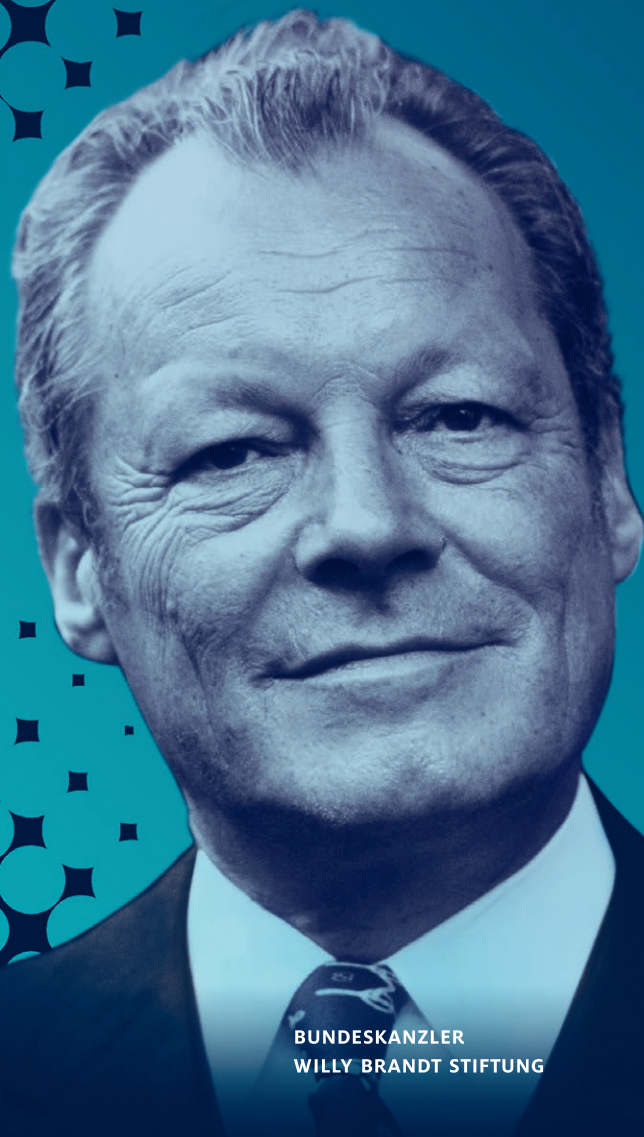

Willy Brandt

1913–1992

***Et liv for frihet, fred og forsoning
mellom nasjonene***

Tekstsamling

BUNDESKANZLER
WILLY BRANDT STIFTUNG

Willy Brandt

1913–1992

Et liv for frihet, fred og forsoning mellom nasjonene

Willy Brandt var en av de mest markante politikerne på 1900-tallet.

Allerede i unge år sto sosialdemokraten Brandt på barrikadene for et fredelig og kosmopolitisk Tyskland, senere ble han en standhaftig motstander av Hitler og Nazi-Tysklands voldsregime. Som borgermester i Berlin kjempet han for demokrati og frihet – og mot diktatur og undertrykkelse. Som forbundskansler arbeidet han for forsoning mellom nasjonene og med menneskene som ble ofre for Nazi-Tysklands krigføring og menneskeutrydning. Willy Brandts engasjement for fred omfattet også en utrettelig innsats for en europeisk union og et gjenforent Tyskland, begge deler ville vært helt utenkelig uten Brandts politikk. Som internasjonal statsmann fortsatte han helt og holdent å engasjere seg i kampen mot sult og fattigdom og for en mer rettferdig verden, selv da han ikke lenger hadde noe statsembete.

Willy Brandt etterlot seg en rik politisk arv som viser vei den dag i dag. Denne utstillingen skildrer Brandts politiske tenkning og virke ved å ta utgangspunkt i ti historiske steder og hendelser som spilte en viktig rolle i Brandts liv. Et ekstra tablå belyser sentrale aspekter ved hans relasjon til Norge.

Ansvarlig for denne utstillingen er den partiuavhengige stiftelsen Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung i Berlin, som ble etablert av den tyske forbundsdagen i 1994.

Oslo

7. april 1933

«Selv de mest primitive folkerettighetene vil bare kunne oppnåes i åpen kamp mot Hitlerstyret.»

Willy Brandt kommer til Oslo 7. april i 1933. Han er 19 år gammel og har forlatt hjembyen Lübeck for å fortsette motstandsarbeidet mot Hitler-regimet fra Norge. Sammen med sine sosialistiske partifeller kjemper Brandt for et annet, demokratisk Tyskland. I løpet av 1930-årene foretar han flere reiser gjennom Europa. På reisene knytter han til seg internasjonale kontakter for å bygge opp et antifascistisk nettverk. Disse aktivitetene i eksil gjør at innenriksdepartementet i Nazi-Tyskland tar fra ham det tyske statsborgerskapet i 1938.

Willy Brandt etablerer snart et nært forhold til Arbeiderpartiet, som støtter og integrerer ham. Brandt ble mer og mer overbevist av partiets politikk og går fra å være revolusjonær sosialist til å bli reformvennlig sosialdemokrat.

Motstand mot Hitler

Willy Brandt blir født inn i arbeiderbevegelsen i Lübeck og er politisk aktiv allerede som tenåring. Han er 16 år gammel da han melder seg inn i SPD, men går over til Det sosialistiske arbeiderpartiet (SAPD) i 1931. Da Hitler kommer til makten i 1933, går den overbeviste nazimotstanderen i eksil. Brandt etablerer en SAPD-gruppe i Oslo som støtter den antifascistiske motstanden mot Det tredje riket utenfra. Disse aktivitetene gjør at han havner i søkelyset til Gestapo, som innhenter informasjon om ham og medvirker til at han blir fratatt statsborgerskapet i 1938.

Postkort fra Spania som Willy Brandt sendte til Jacob Walcher, lederen for SAPD-sentralen i Paris, i 1937
Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Oslo

Farlige oppdrag

For Willy Brandt er samarbeidet med andre europeiske antifascister helt avgjørende i løpet av årene i eksil. Han deltar på internasjonale møter med venstresosialistiske organisasjoner og reiser ofte til konferanser i regi av SAPD-ledelsen i Paris. To av reisene hans er spesielt farlige. Under dekke av å være norsk student, bor Brandt i Berlin to måneder høsten 1936. Våren 1937 oppholder han seg i Barcelona i flere måneder og får se borgerkrigen i Spania med egne øyne. Uten selv å gripe til våpen støtter Brandt republikanerne i kampen mot Francos fascister.

Willy Brandt omgitt av venner på AUF-leir, juli 1939
Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Oslo

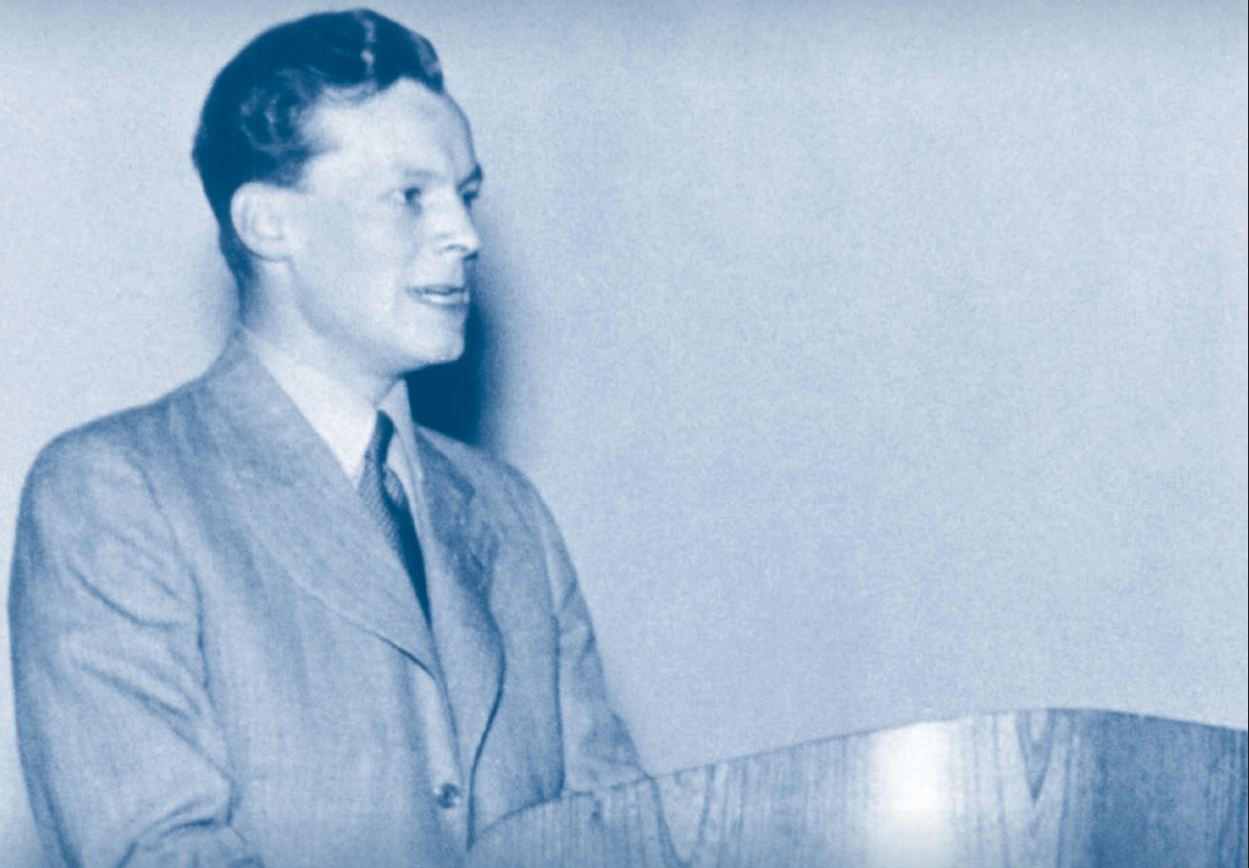
Sitat: Willy Brandt i en norsk avisartikkel, julen 1937
Bilde: Willy-Brandt-Archiv im Archiv der sozialen Demokratie, Bonn

Willy Brandts første utgivelse i eksil *Warum hat Hitler in Deutschland gesiegt?* (på norsk: Hvorfor har Hitler seiret i Tyskland?), 1933

Stockholm

1. mai 1943

«Den dag ska också komma, då det hat, som är ufrånkomligt under kriget, blir övervunnet. En gång kommer det Europa att bli verkligt, där det går an at leva för européer.»

1. mai i 1943 samles over 600 sosialdemokrater fra 13 land i Stockholm. Forsamlingens hovedtaler er Willy Brandt. Han er sekretær i Den internasjonale gruppen av demokratiske sosialister og legger frem fredsbevarende planer for tiden etter andre verdenskrig. Brandt har bodd og arbeidet i hovedstaden i det nøytrale Sverige siden 1940.

Den tysk-norske journalisten og forfatteren kjemper for å frigjøre Europa og sine to fedreland fra nazistenes voldsregime. I 1943 hører Brandt for første gang om tyskernes tilintetgjørelsesleirer og om gassingene av jøder i de okkuperte områdene i Polen. Det fulle omfanget av naziregimets forbrytelser blir imidlertid først klart for ham etter krigen, under Nürnberg-prosessen i 1945 og 1946, der Brandt jobber som korrespondent for skandinaviske aviser.

Flukt til Sverige

Hitlers tropper okkuperer Norge i april 1940 og tvinger Willy Brandt til å flykte fra Oslo øyeblikkelig. For ikke å falle i Gestapos hender, tar han på seg uniformen til en norsk venn og lar seg arrestere av de tyske styrkene. Da han slipper fri igjen, reiser han over til Sverige. Den statsløse Brandt blir norsk statsborger ved ankomsten til Stockholm i juli 1940. Han blir en del av det norske eksilmiljøet, som med alle midler støtter motstanden mot den tyske okkupasjonsmakten i Norge.

Tyske panservogner under okkupasjonen av Oslo, april 1940
Bundesarchiv, Bild 183-LO3744/o. Ang.

Brosjyre av Willy Brandt m.fl. Zur Nachkriegspolitik der deutschen Sozialisten (på norsk: Om tyske sosialisters etterkrigspolitikk), 1944

Planer for fred

Under andre verdenskrig håper Willy Brandt at anti-Hitlerkoalisjonen som Storbritannia, Sovjetunionen og USA danner i 1941, vil avgjøre krigen. Fra sitt eksil i Sverige har han utstrakt kontakt med representanter for de allierte. I sine artikler og bøker engasjerer tysk-norske Willy Brandt seg spesielt i Norges frihetskamp og spørsmålet om en varig fredsordning for Europa og resten av verden. I 1944 melder Brandt seg inn i SPD igjen i håp om at han og hans partifeller vil lykkes i å skape et nytt demokratisk Tyskland, slik at landet endelig kan slutte seg til kretsen av fredselskende nasjoner igjen.

Pressetribunen under Nürnberg-prosessen, 1946
picture alliance/Agentur Voller Ernst

Tyskernes skyld og ansvar

I november 1945 vender Willy Brandt tilbake til det beseirede Tyskland for første gang etter krigen. Som korrespondent er han til stede i Nürnberg og følger med på de alliertes rettsak mot Det tredje rikets største krigsforbrytere. Under rettsaken avdekkes det utrolige omfanget av Hitler-regimets forbrytelser, særlig mordet på seks millioner europeiske jøder. Forferdet og rystet over avsløringene er Brandt klar over at ingen tysker – uansett om individuelt skyldig eller ikke – kan unndra seg sin del av medansvaret for angrepskrigen, for folkemordet og følgene av disse.

Berlin

13. august 1961

«Vi vil aldri avfinne oss med den brutale delingen av byen vår og den naturstridige splittelsen av landet vårt.»

13. august 1961 blir borgermester Willy Brandt og berlinerne maktesløse vitner til at det sovjetkommunistiske regimet i DDR begynner å bygge muren. Berlin er en verkebyll i den kalde krigen mellom øst og vest, det er her demokratiet og diktaturet braker uforsonlig sammen. Muren sementerer bokstavelig talt delingen av Tyskland og den tyske hovedstaden.

Willy Brandt har vært borgermester i Vest-Berlin siden 1957. Han har en stor del av æren for at vesten ikke gir opp Berlin, men tvert imot forsvarer byens frihet. Dette gir ham internasjonal anerkjennelse og gjør ham svært populær langt utenfor Berlins grenser.

I 1963 slår Brandt inn på en ny politisk linje overfor DDR. Det første han gjør, er å gå i forhandlinger med de østtyske styresmaktene for å gjøre det mulig for innbyggerne i Vest-Berlin å slippe gjennom Berlinmuren.

Kald krig i Berlin

Willy Brandt har bodd og arbeidet i Berlin siden 1947. Året etter tar han tysk statsborgerskap igjen. Sosialdemokraten Brandt opplever på kloss hold hvordan koalisjonen mellom seiersmaktene – Sovjetunionen, USA, Storbritannia og Frankrike – slår sprekker i diskusjonen om Tysklands fremtid. I 1948 blokkerer sovjeterne veiene til Vest-Berlin, noe som fører til at vestmaktene etablerer en luftbro som i over et år sikrer forsyninger til Vest-Berlins innbyggere. En konsekvens av den kalde krigen er at det i 1949 oppstår to stater med motsatte styringssystemer: Den tyske forbundsrepublikken (BRD) i vest og Den tyske demokratiske republikk (DDR) i øst.

Luftbroen til Berlin: Et amerikansk fly lander på Tempelhof-flyplassen, 1948
Landesarchiv Berlin

Muren på hjørnet av Zimmerstraße og Lindenstraße i bydelen Kreuzberg, 25. august 1961
ullstein bild - Jung

Berlinmuren

I 1961 sperrer DDR den inntil da åpne grensen i Berlin for å hindre at et stadig større antall flyktninger krysser den åpne grensen over til Vest-Berlin. Med Sovjetunionens samtykke bygger det kommunistiske regimet en tungt bevoktet mur gjennom sentrum av byen og rundt hele Vest-Berlin. De østtyske grensesoldatene har ordre om å skyte mot personer som forsøker å flykte til vest. 140 mennesker mister livet langs den dødelige grensen i årene frem til 1989. Byggingen av Berlinmuren er den alle største utfordringen for Vest-Berlins borgermester Willy Brandt, som fordømmer den brutale stengningen av grensen og de dødelige skuddene.

De små skritts politikk

Willy Brandt og rådgiverne hans må snart innse at verken høylytte protester eller store ord vil fjerne muren eller gjenforene Tyskland. Isteden forsøker de å lindre konsekvensene av delingen med en «politikk i små skritt». Det forutsetter at Brandt bryter et tabu i 1963. Han ber embetsmenn i Vest-Berlin om å gå i dialog med DDR-regimet og fremforhandle en avtale. Dette resulterer i at det blir utstedt passersedler til hundretusenvis av vestberlinere, som får besøke slektninger i Øst-Berlin for første gang siden muren ble reist.

Vestberlinere på vei inn i Øst-Berlin ved grenseovergangen Oberbaumbrücke, julen 1963
picture alliance/dpa

Bonn

21. oktober 1969

«Vi må våge mer demokrati.»

21. oktober 1969 velger Forbundsdagen i Bonn Willy Brandt til den første sosial-demokratiske kansleren i Forbundsrepublikken. Han leder en regjering fra SPD og det liberale FDP med et knapt flertall i det tyske parlamentet. Brandts politikerstil er reformvennlig, modig og kosmopolitisk. Han iverksetter en lang rekke innenriks-politiske reformer, er en pådriver for det vesteuropeiske fellesskapet og etablerer en ny østpolitikk for å forbedre forholdet til de kommunistiske diktaturene i Øst-Europa. Kristendemokratene (CDU/CSU) kjemper innbitt mot regjeringens kurs, men klarer ikke å felle kansleren. «Brandt-æraen» når sitt høydepunkt da SPD og FDP vinner en klar seier i forbundsdagsvalget i 1972. Imidlertid fører en finanskrise og en spionaffære i 1974 til at forbundskansleren må gå av før tiden.

Reformkansleren

I sin regjeringserklæring 28. oktober 1969 gjør Willy Brandt rede for målene til den sosial-liberale koalisjonen. Innenriks vil regjeringen styrke frihetsrettighetene, skape større rom for demokratisk medvirkning og bygge ut sosialstaten. Utenriks bestreber regjeringen seg fremfor alt på en avspenning i forholdet til nabostatene i øst for å sikre fred i Europa og få til en forsoning mellom nasjonene. Brandts utsagn «Vi må våge mer demokrati» og «Vi vil være og bli et folk av gode naboer, både hjemme og ute» får stor oppslutning både nasjonalt og internasjonalt.

SPD-valgkamp i Paderborn, oktober 1972
J.H. Darchinger/Friedrich-Ebert-Stiftung

«Willy Brandt må fortsette som kansler»

I slutten av april 1972 fremmer CDU/CSU et mistillitsforslag for å få kastet kansler Willy Brandt, men taper med knappest mulig margin. Verken opposisjonen eller SPD/FPD-koalisjonen har flertall i Forbundsdagen, og situasjonen kan bare løses gjennom nyvalg. Valgkampen polariserer Forbundsrepublikken. Resultatet av forbundsdagsvalget 19. november 1972 er en stor personlig triumf for Willy Brandt. Med en rekordstor valgdeltakelse på over nitti prosent oppnår SPD et historisk godt resultat med en oppslutning på 45,8 prosent. Den sosial-liberale regjeringen innsettes med klart flertall.

Krise og kanslerretrett

Uventede problemer preger den andre kanslerperioden til Willy Brandt. Oppløsningen av valutasyttemet, en ekstrem økning i oljeprisene og en høy inflasjon får arbeidsledigheten til å skyte i været. Energi- og finanskrisen gjør at den sosial-liberale regjeringen må trappe ned sine reformplaner. Samtidig anklager kritikerne Brandt for å være en svak leder. I slutten av april 1974 blir hans personlige sekretær Günter Guillaume avslørt som spion for DDR. Willy Brandt påtar seg det politiske ansvaret for affæren og går av som kansler 6. mai. Han fortsetter likevel som partiformann i SPD.

Willy Brandt og hans påtroppende etterfølger
Helmut Schmidt etter kanslerens avgang,
7. mai 1974
J.H. Darchinger/Friedrich-Ebert-Stiftung

Warszawa

7. desember 1970

«Ved avgrunnen til Tysklands historie, tyngt av de millioner myrdede, gjorde jeg det mennesker gjør når språket svikter.»

7. desember i 1970 faller Willy Brandt taust ned på kne foran minnesmerket for oppstanden i Warszawa-ghettoen i 1943. Slik hedrer han de mange millioner offer for Hitler-Tysklands folkemord på Europas jøder. Med denne gesten tar Brandt samtidig på seg skylden og ansvaret for andre verdenskrig og for forbrytelsene som spesielt skapte stor lidelse i Polen og Sovjetunionen.

Bildet av den knelende Willy Brandt går verden rundt og blir et symbol på den nye østpolitikken. Brandt vil sette en stopper for alt ondt blod mellom Tyskland og Øst-Europa og bane vei for et fredelig samarbeid. Folk over hele verden lar seg dypt imponere av den knelende kansleren og politikken hans. I 1971 mottar Willy Brandt Nobels fredspris.

Østavtalene

Sentrale prinsipper i den nye østpolitikken er likhet mellom stater og respekt for suverenitet, avståelse fra trusler og maktbruk, grensers ukrenkelighet og statenes integritet for å oppnå fred i Europa gjennom avspenning i forholdet mellom øst og vest. Ikke-voldsavtalen som Willy Brandts regjering inngår med Sovjetunionen i 1970, er helt avgjørende. Den baner vei for flere avtaler med Polen, DDR og Tsjekkoslovakia, og ikke minst for Berlin-avtalen. Opposisjonen og foreningene for de fordrevne fra disse områdene etter andre verdenskrig, kritiserer østpolitikken sterkt. Særlig protesterer de mot anerkjennelsen av Oder-Neisse-linjen som en endelig grense mot Polen i vest.

Signeringen av ikke-voldsavtalen mellom Forbundsrepublikken og Sovjetunionen, 12. august 1970.

J.H. Darchinger/Friedrich-Ebert-Stiftung

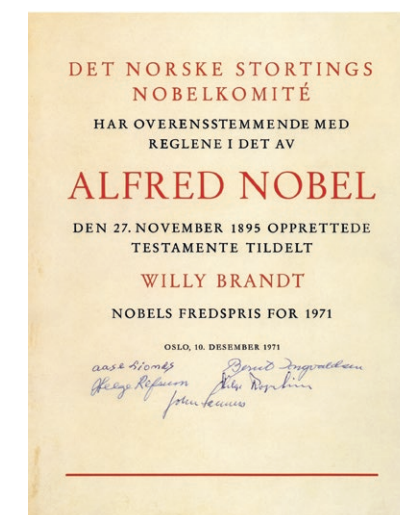
Willy Brandt blir tatt imot av statsministeren i DDR, Willi Stoph, på togstasjonen i Erfurt, 19. mars 1970
Bundesarchiv, B 145 Bild-F031400-0014/Ludwig Wegmann

Tysk-tysk tilnærming

Den sosial-liberale regjeringen i Bonn aksepterer at det finnes enda en stat i Tyskland. Forbundsrepublikken betrakter likevel ikke DDR som et annet land, presiserer Willy Brandt. Han holder fast ved målsettingen om et samlet Tyskland. Brandt er den første kansleren som krysser grensen til DDR og går i forhandlinger med det kommunistiske regimet. Relasjonsbyggingen mellom de to statene gjør det enklere å reise, dra på besøk og sende post mellom Vest- og Øst-Tyskland. Det gjør hverdagen enklere for millioner av tyskere og styrker samholdet mellom de delte nasjonene.

Nobels fredspris

Forbundsrepublikkens østpolitikk høster stor anerkjennelse verden over. Landet anses som en fredselkende makt og en pålitelig partner. Det er ingen tvil om at Forbundsrepublikken er fast forankret i vest og deler de andre demokratiske statenes verdissyn. Willy Brandts største bidrag til avspenningen mellom østblokkstatene og innsatsen for et samlet Europa, blir hedret med Nobels fredspris i 1971. Nobelkomiteen begrunner tildelingen blant annet med at forbundskansleren har «rakt ut en forsonings hånd til Øst-Europa og styrket samarbeidet i Vest-Europa».

Fredsprisdiplomet

Sitat: Willy Brandt i et intervju, 21. mars 1971

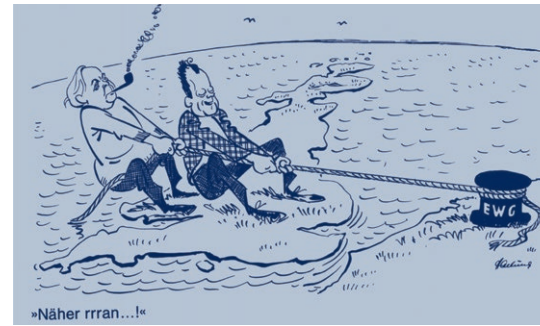
Bilde: Bundesregierung/Engelbert Reineke

Strasbourg

13. november 1973

«Vi kan, og vi vil, skape Europa!»

13. november i 1973 blir forbundskansler Willy Brandt den første regjeringssjefen fra et medlemsland i De europeiske fellesskapene (EF) som taler til parlamentsmedlemmene i Strasbourg. Brandt blir en ivrig talsmann for et politisk samlet Europa, noe som har vært et mål for ham siden årene i eksil. Den tyske kansleren skal ha en stor del av æren for utvidelsen, intensivering og demokratiseringen av forløperen til Den europeiske union (EU) som ble grunnlagt i Vest-Europa i 1970-årene. I 1979 blir Willy Brandt medlem av det første Europaparlamentet som velges gjennom direkte valg. Sosialdemokraten Brandt mister aldri det felleseuropeiske perspektivet av syne. Konferansen for sikkerhet og samarbeid i Europa (KSSE) – i dag OSSE – etableres i 1973 for å bygge bro mellom Øst- og Vest-Europa, tuftet på Willy Brandts østpolitikk.

Felles forsøk på å få Storbritannia inn i EF: Den britiske statsministeren Harold Wilson og forbundskansler Willy Brandt, 1970
Wilhelm Hartung

En tysk-fransk motor

Et nært samarbeid mellom Forbundsrepublikken og Frankrike er en forutsetning for at europapolitikken skal lykkes. Forbundskansler Willy Brandt og president George Pompidou har nær kontakt og møtes ofte personlig. Etter å ha konsultert sine respektive regjeringer, lykkes den tyske siden med å overvinne Frankrikes veto mot et britisk medlemskap. Brandts forslag om å etablere en kontinuerlig dialog mellom De europeiske fellesskapene og USA, strander imidlertid på grunn av motstand fra Pompidou.

Willy Brandt og Georges Pompidou i Paris, 10. februar 1972
Bundesregierung/Lothar Schaack

Willy Brandt taler på det konstituerende møtet i Europaparlamentet, 17. juli 1979
Europaparlamentet

For et demokratisk og samlet Europa

Willy Brandt tar plass i Europaparlamentet som SPDs toppkandidat i 1979. Demokratiseringen av Europa er hans hjertesak. Han er også en sterk talsperson for å innlemme Hellas, Spania og Portugal i Det europeiske fellesskap. Etter det kommunistiske regimets fall i 1989/1990 presser den erfarne, tyske forbundskansleren hardt på for et europeisk fellesskap. Han krever at landene i de sentrale deler av Øst-Europa skal få utsikter til et snarlig opptak i EF. Ikke bare imøteser Brandt den planlagte valutaunionen, han ønsker seg også en felleseuropeisk utenriks-, sikkerhets- og utviklingspolitikk.

Genève

26. november 1976

«Demokratiske sosialister har aldri mistet mennesket av syne – dets lengsel etter fred og frihet, dets trang til rettferdighet, evne til solidaritet og til å dele lidenskap. Dette er sosialdemokratiets tradisjon og styrke.»

26. november 1976 blir Willy Brandt valgt til president for Den sosialistiske internasjonale (SI) i Genève. I 16 år leder han denne paraplyorganisasjonen for sosialdemokratiske og sosialistiske partier. Det er takket være Brandts innsats at organisasjonen oppnår internasjonal anseelse og innflytelse. I SIs komiteer samarbeider Brandt blant annet nært med toppolitikere fra Europa, Latin-Amerika og Afrika.

Av spesiell stor betydning for ham er dialogen og det solidariske partnerskapet med politikerne i utviklingsland og fremvoksende nasjoner som deler ideen om en demokratisk sosialisme. I 1970- og 1980-årene støtter SI og dets president Willy Brandt en rekke land og bevegelser på deres vei mot fred og frihet. Helt til det siste fører Willy Brandt en internasjonal kamp mot diktaturer og undertrykkelse – for demokrati og menneskerettigheter.

Støtte til unge demokratier

Også før han blir valgt til SI-president engasjerer Willy Brandt seg sterkt for å demokratisere forhenværende diktaturer. I 1975 grunnlegger han en solidaritetskomité for Portugal sammen med blant andre Bruno Kreisky (Østerrike), Olof Palme (Sverige) og François Mitterrand (Frankrike). Han støtter de portugisiske sosialistene rundt Mário Soares, som bygger opp demokratiet i landet etter Nellikrevolusjonens seier i 1974. Brandt mobiliserer også en generøs støtte til det sosiale partiet i Spania, under ledelse av Felipe González, for å sikre at overgangen til demokratiet lykkes da Franco-regimet tar slutt i 1975.

Plakat med parolen «Nå trenger nellikene vann. Solidaritet med Portugal», 1975
Klaus Staeck

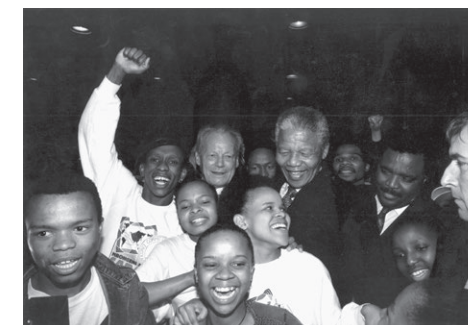
Møte på SI-kontoret i Rio de Janeiro, 1. oktober 1984
ullstein bild - AP

Ut over Europas grenser

Willy Brandt skaffer Den sosialistiske internasjonale (SI), som frem til 1976 var en nærmest betydningsløs organisasjon, gehør internasjonalt. Under hans presidentskap er SI aktivt på utkikk etter nye partnere utenfor Europa. Denne åpne kursen høster særlig frukter i Latin-Amerika. Allerede i 1980 kommer de fleste av medlemspartiene i SI fra land utenfor Europa. Brandt konsentrerer sin politiske innsats om Mellom-Amerika, det sørlige Afrika og Midtøsten. SI solidariserer seg med frihetsbevegelsene og deltar dessuten direkte i fredsforhandlinger.

Frihet for Nelson Mandela

Den sosialistiske internasjonale (SI) støtter de svartes kamp mot den hvite minoritetens regime i Sør-Afrika. I 1978 arbeider Willy Brandt for å iverksette økonomiske sanksjoner mot den rasistiske apartheid-staten. Sammen med SI deltar han også i en internasjonal kampanje for å løslate Nelson Mandela i 1980-årene. Etter 27 år i fengsel blir lederen for frihetsbevegelsen African National Congress (ANC) endelig løslatt i begynnelsen av 1990-årene. Bare noen måneder senere reiser Mandela til Bonn for å takke Brandt for solidariteten han viste ham under fangenskapet.

Willy Brandt og Nelson Mandela i Bonn, 11. juni 1990
Archiv der sozialen Demokratie, Bonn

Sitat: Tiltredelsestale som ny president for
Den sosialistiske internasjonale, 26. november 1976
Bilde: Fotoagentur Sven Simon

Washington D.C.

13. februar 1980

«Varig fred kan ikke skapes der folk sulter. Vil vi bannlyse krig, må vi også fordømme fattigdom.»

13. februar 1980 reiser Willy Brandt til Washington for å overrekke rapporten fra Nord-Sør-kommisjonen til presidenten for verdensbanken Robert McNamara. Brandt har selv ledet kommisjonen. For å bekjempe sult og fattigdom kommer Brandt-rapporten med en lang rekke forslag til en bedre utviklingspolitikk og reformer innenfor verdensøkonomien.

Willy Brandt har gjennom hele sitt liv interessert seg for utfordringene på den sørlige halvkule, som på det daværende tidspunkt omtales som Den tredje verden. Men det var først etter Brandts kanslerskap at han viet seg mer og mer til det svære velstandsgapet mellom de industrialiserte- og utviklingslandene, som han ser som en økende trussel mot fred. Willy Brandt er tidlig ute med å tenke globalt, og er en viktig pådriver for nye former for internasjonalt samarbeid og en mer rettferdig økonomisk fordeling mellom rike og fattige land.

Møte i Nord-Sør-kommisjonen i Mont Pèlerin i Sveits, 22.–26. februar 1979

J.H. Darchinger/Friedrich-Ebert-Stiftung

Å sikre overlevelse – et felles anliggende

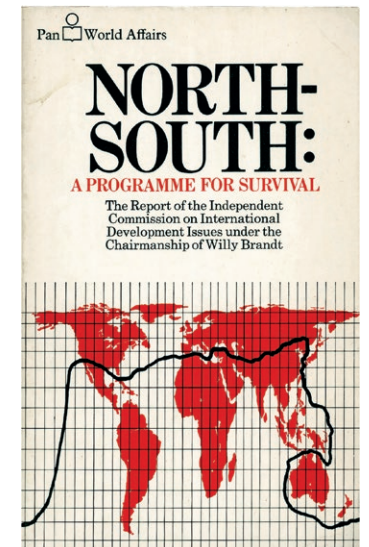
Nord-Sør-kommisjonen offentliggjør rapporten sin i februar 1980. I rapporten oppfordres industrilandene til å bruke mindre penger på opprustning og betydelig mer på utvikling. Handelshemmeligheter skal forhindres, og landene i det globale sør skal få større innpass i verdensøkonomien. Dessuten tar Brandt-rapporten til orde for å øke matproduksjonen og å utarbeide energistrategier og reformer i internasjonale organisasjoner. I innledningen understreker Willy Brandt at det bare er når alle landene samarbeider for å løse disse problemene, at menneskeheten vil overleve.

Willy Brandt sammen med Julius Nyerere (Tanzania), Gro Harlem Brundtland (Norge), Ingvar Carlsson (Sverige) og Holger Börner (Forbundsrepublikk) på Nord-Sør-konferansen i Königswinter, 17. januar 1990.
picture alliance/Tim Brakemeier

Brandt-kommisjonen

På oppfordring fra presidenten i verdensbanken etablerer Willy Brandt i 1977 Den uavhengige kommisjonen for internasjonale utviklingsspørsmål. Kommisjonen består av politikere og eksperter fra industri- og utviklingslandene og skal få fart på den fastlåste dialogen mellom nord og sør. Medlemmer er blant andre Edward Heath (Storbritannia), Olof Palme (Sverige), Katharine Graham (USA), Eduardo Frei Montalva (Chile) og Shridath Ramphal (Guyana). Etter til sammen ti møter i Europa, Amerika, Afrika og Asia setter Brandt-kommisjonen et punktum for samtaleene i 1979.

Politikk for «én verden»

Selv etter at kommisjonen ble oppløst i 1984, er Willy Brandt fortsatt opptatt med fred for nord-sør-konflikten. Han fordømmer supermaktenes våpenkappløp i en tid da sultkatastrofer og miljøødeleggelser brer om seg over hele verden. Palme- og Brundtlandkommisjonen videreutvikler Brandts tanker om et interessefelleskap. I 1990 tar Brandt initiativet til et nytt konsept for politisk utforming av globaliseringen som han kaller *Global Governance*. Han mener det er tvingende nødvendig å reformere FN og det internasjonale systemet.

Sitat: Nord-Sør-kommisjonens rapport, desember 1979

Bilde: Franchini/World Bank

Moskva

27. mai 1985

«Vi trenger ikke flere masseutryddelsesvåpen i Tyskland og Europa, vi trenger færre.»

27. mai 1985 møter Willy Brandt Mikhail Gorbatsjov for første gang i Moskva. Begge engasjerer seg for et sikkerhetssamarbeid mellom øst og vest. Som motstander av våpenkappløpet gleder Brandt seg over den sovjetiske partilederens forslag om en atomnedrustning. Dessuten er SPD-formannen Brandt fascinert av Gorbatsjovs vilje til å reformere Sovjetunionen.

I 1980-årene har Brandt dessuten også flere samtaler med de kommunistiske makthaverne i Polen, Ungarn, DDR og Tsjekkoslovakia. Han har stor sympati for borgerrettighetsbevegelsene i disse landene, men vil ikke blande seg i de østeuropeiske statenes innenrikspolitikk. Av den grunn avstår han fra å uttale seg offentlig om det polske Solidarność og det tsjekkoslaviske Charta 77.

Nei til nye atomvåpen

USAs forhandlinger med Sovjetunionen bryter sammen høsten 1983, og amerikanerne begynner å utplassere nye kjernefysiske mellomdistanseraketter i Forbundsrepublikken og Vest-Europa. I henhold til NATOs dobbeltvedtak fra 1979 skal utplasseringen skape en balanse i forhold til Sovjetunionens SS-20-raketter. I fredsbevegelsens ånd tar Willy Brandt imidlertid avstand fra en utplassering av amerikanske cruise-missiler og Pershing II-missilvåpen i Vest-Europa. SPD-lederen frykter at supermaktenes våpenkappløp vil ende med atomkrig. Brandt er likevel motstander av at Forbundsrepublikken skal trekke seg ut av NATO.

Tale for 500 000 mennesker under fredsdemonstrasjonen i Bonn, 22. oktober 1983
Bundesarchiv, Bild 224-007-717-33/
Guenay Ulutuncok

Avtalen om kjernefysiske mellomdistansvåpen (INF) signeres i Washington D.C., 8. desember i 1987
Ronald Reagan Library

Enighet om nedrustning i Europa og resten av verden

I 1987 inngår USAs president Ronald Reagan og den sovjetiske generalsekretæren Mikhail Gorbatsjov en historisk nedrustningsavtale. Avtalen går ut på at alle landbaserte kjernefysiske mellomdistanseraketter fra begge land, skal ødelegges. I dialog med stats- og partiledere i Øst-Europa presser Willy Brandt frem enda flere nedrustningstrinn, særlig gjelder det konvensjonelle våpen. Samtidig oppfordrer han europeere i øst og vest til å samarbeide om sikkerhet og ikke rette skyts mot hverandre. Visjonen hans er en europeisk fredsløsning som skal gjøre slutt på den kalde krigen.

Øst-Europa mellom oppbrudd og isolasjon

Da Helsingforserklæringen er undertegnet i 1975, begynner opposisjonsbevegelsene å dukke opp rundt omkring i Øst-Europa. De krever at de kommunistiske regimene skal følge menneske- og borgerrettighetene. Den viktigste bevegelsen er den uavhengige fagorganisasjonen Solidarność i Polen. Etter press fra Sovjetunionen innfører polske kommunister krigsrett i slutten av 1981 og forbyr fagorganisasjonen. Willy Brandt demper sin kritikk av represaliene fordi han er bekymret for freden i Europa. Først da Mikhail Gorbatsjov gir Øst-Europa retten til å gå sine egne veier i april 1989, blir Solidarność tillatt igjen.

Sitat: Tale under fredsdemonstrasjonen i Bonn, 22. oktober 1983
Bilde: J.H. Darchinger/Friedrich-Ebert-Stiftung

Solidarność

Logoen til den polske uavhengige fagorganisasjonen Solidarność, den første av sitt slag i Østblokken

Berlin

10. november 1989

«Det som hører sammen, vil nå vokse sammen igjen.
Det gjelder for hele Europa.»

10. november 1989 står Willy Brandt dypt beveget foran Brandenburger Tor, midt i den glade og fredelige folkemengden som feirer Berlinmurens fall. Brandt som Berlins tidligere borgermester kommenterer åpningen av grensene natta før, slik: «Nå er vi i en situasjon der det som hører sammen, vil vokse sammen igjen.» Han presiserer at det gjelder for hele Europa.

Med rivingen av Berlinmuren og de kommunistiske regimenenes fall i Øst-Europa går en drøm i oppfyllelse for Brandt. Under den fredelige revolusjonen i DDR engasjerer han seg sterkt for å bygge et østtysk demokrati. Særlig presser den tidligere kansleren på for å få realisert målet om et samlet Tyskland så raskt som mulig. Gjenforeningen av Tyskland 3. oktober 1990 blir kronen på Willy Brandts livsverk.

Demonstrasjonstog foran Sofiekirken i Berlin mot det kommunistiske regimets valgfusk under kommunevalget i DDR, 7. juni 1989
epd-bild/Hans-Jürgen Röder

Talsmann for en rask gjenforening

Både forbundskansler Helmut Kohl og SPD-æresformann Willy Brandt gjør seg bemerket blant de tyske politikerne i 1990. Sosialdemokraten Brandt er en populær frontfigur for det østtyske SPD og opptrer mange ganger under valgkampen i DDR. Hans tydelige innsats for et samlet Tyskland gjør dessuten Brandt til en nasjonal frontfigur for Tysklands gjenforening. Til tross for motstand fra vesttyske SPD stemmer den tidligere kansleren for økonomi- og valutaunionen og de to tyske statenes avtale om en gjenforening. Brandt har heller ingen motforestillinger mot NATO-medlemskapet som Kohl-regjeringen har fremforhandlet på vegne av det gjenforente Tyskland.

Willy Brandt under en valgkampmarkering i Leipzig i forbindelse med det første (og siste) frie valget til Folkekammeret (parlamentet) i DDR, 25. februar 1990
Bundesarchiv, Bild 183-1990-0225-013/Schulz

Ærestribunen foran Riksdagsbygningen under feiringen av Tysklands gjenforening i Berlin, 3. oktober 1990
Bundesregierung/Christian Stuttenheim

Et fullendt livsverk

Med oppløsningen av DDR og tiltredelsen av dens territorium til Forbundsrepublikken gjenopprettes Tysklands statlige enhet ved midnatt 3. oktober 1990. Blant æresgjestene på festen foran Riksdagsbygningen er også Willy Brandt, som følger med på seremonien med tårer i øynene. Det var hans østpolitikk som i det hele tatt gjorde gjenforeningen mulig. I 1991 går enda et av den tidligere kanslerens ønsker i oppfyllelse: Forbundsdagen vedtar å flytte regjeringen og parlamentet fra Bonn til Berlin. Det er også i den tyske hovedstaden at Willy Brandt blir gravlagt i 1992.

Sitat: Intervju da muren falt, 10. november 1989
Bilde: William Palmer Mikkelsen

Willy Brandt og Norge

«I en viktig periode av mitt liv fant jeg her i Norge ikke bare tilflukt og en annen hjemstavn, men her ble også min politiske overbevisning preget og livsvarige forbindelser knyttet.»

Norge, landet Willy Brandt flykter til fra Nazi-Tysklands regime i 1933, er så mye mer enn bare et tilfluktssted i eksil. Engasjementet hans i den norske arbeiderbevegelsen gjør at han slår dype røtter i landet. Statsborgerskapet han mottar i 1940, beviser hvor godt integrert han er blitt i Norge. Under andre verdenskrig slutter han av alle krefter opp om nordmennenes frihetskamp mot den tyske okkupasjonsmakten. Selv etter at han vender tilbake til Tyskland for godt i 1948, fortsetter Brandt å pleie sitt nære politiske forhold til Norge, ikke minst via familien. En forsoning mellom Tyskland og Norge blir en hjertesak for ham. Som forbundskansler må han imidlertid svelge en bitter skuffelse da det norske folk stemmer nei til EF i 1972.

I Norges tjeneste

Willy Brandt bor i Stockholm fra 1940 til 1945. Som journalist gjør han en utrettelig innsats for frigjøringen av Norge. Han leder et pressebyrå, skriver i motstandsavisen Håndslag og dessuten flere bøker om nordmennenes kamp. For denne fremragende innsatsen tildeles Brandt Norges høyeste utmerkelse i 1960, Storkorset av St. Olavs Orden. Av den grunn, og fordi han hadde på seg en norsk uniform i Berlin i 1947, blir han beskyldt av sine politiske motstandere for å være en landsforræder. Motstanderne sprer også løgnen om at Brandt skal ha skutt på tyskere under andre verdenskrig.

Willy Brandt som presseattaché i Den norske militærmisjonen i Berlin, 1947
Willy-Brandt-Archiv im Archiv der sozialen Demokratie, Bonn

Rut og Willy Brandt med sine sønner Peter (til venstre) og Lars på sommerferie på Sjusjøen ved Lillehammer, 1958
Archiv der sozialen Demokratie, Bonn

Familie og venner

Flere personlige forhold preger Willy Brandts sterke bånd til Norge. To ganger gifter han seg med norske kvinner. I 1941 med Carlota Thorkildsen, som han skiller seg fra i 1948, og deretter med Rut Brandt som han er gift med frem til 1980. Fra det første ekteskapet har han datteren Ninja. Sammen med Ninja og sønnene Peter, Lars og Matthias tilbringer Willy og Rut ofte feriene på Vangsåsen ved Hamar. Brandt har også hyppig kontakt med de politiske vennene sine, blant andre Halvard Lange, Per Monsen, Aase Lionæs, Inge Schefflo, Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Rakel Seweriin, Reiulf Steen og Gro Harlem Brundtland.

Et skuffende nei

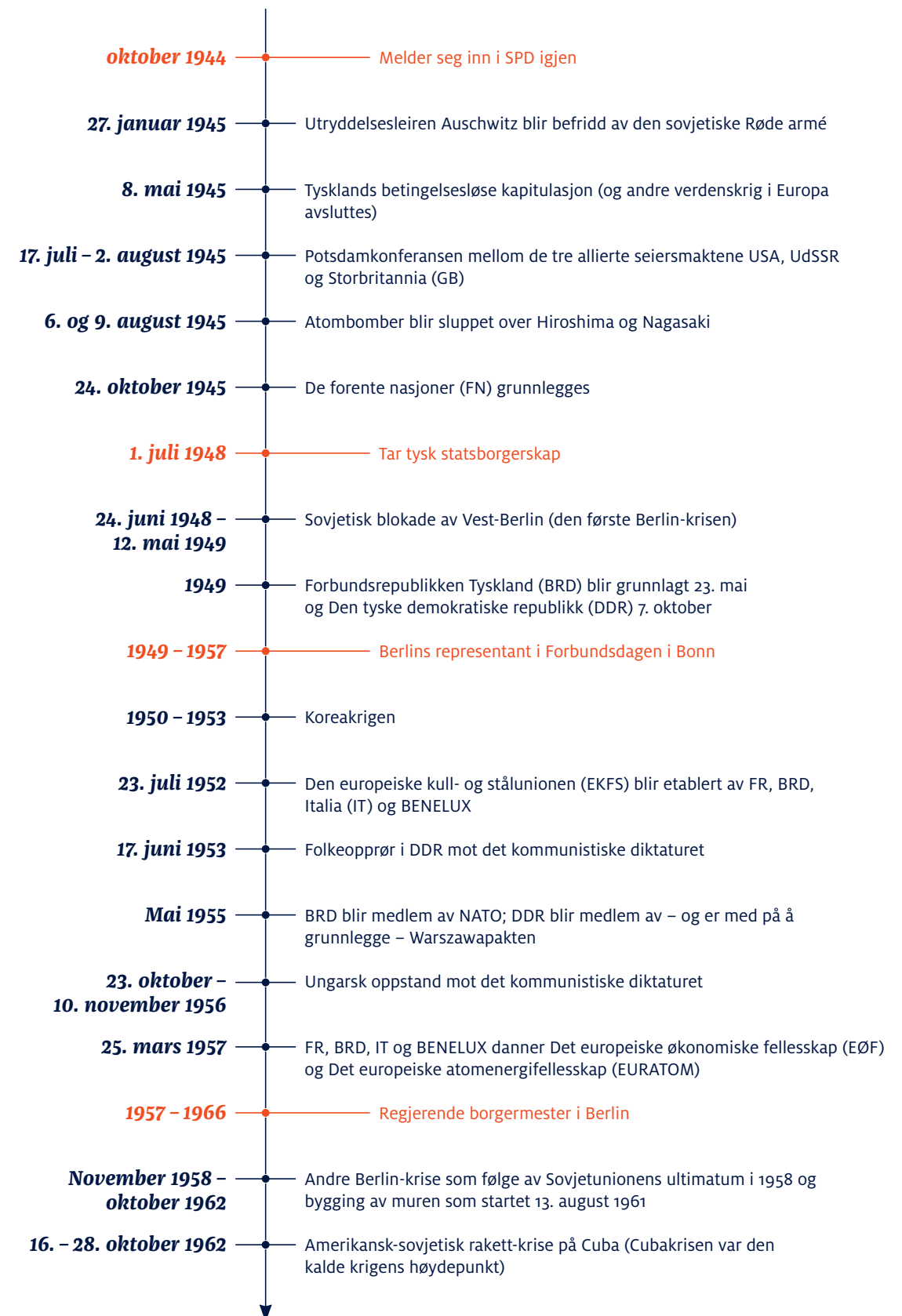
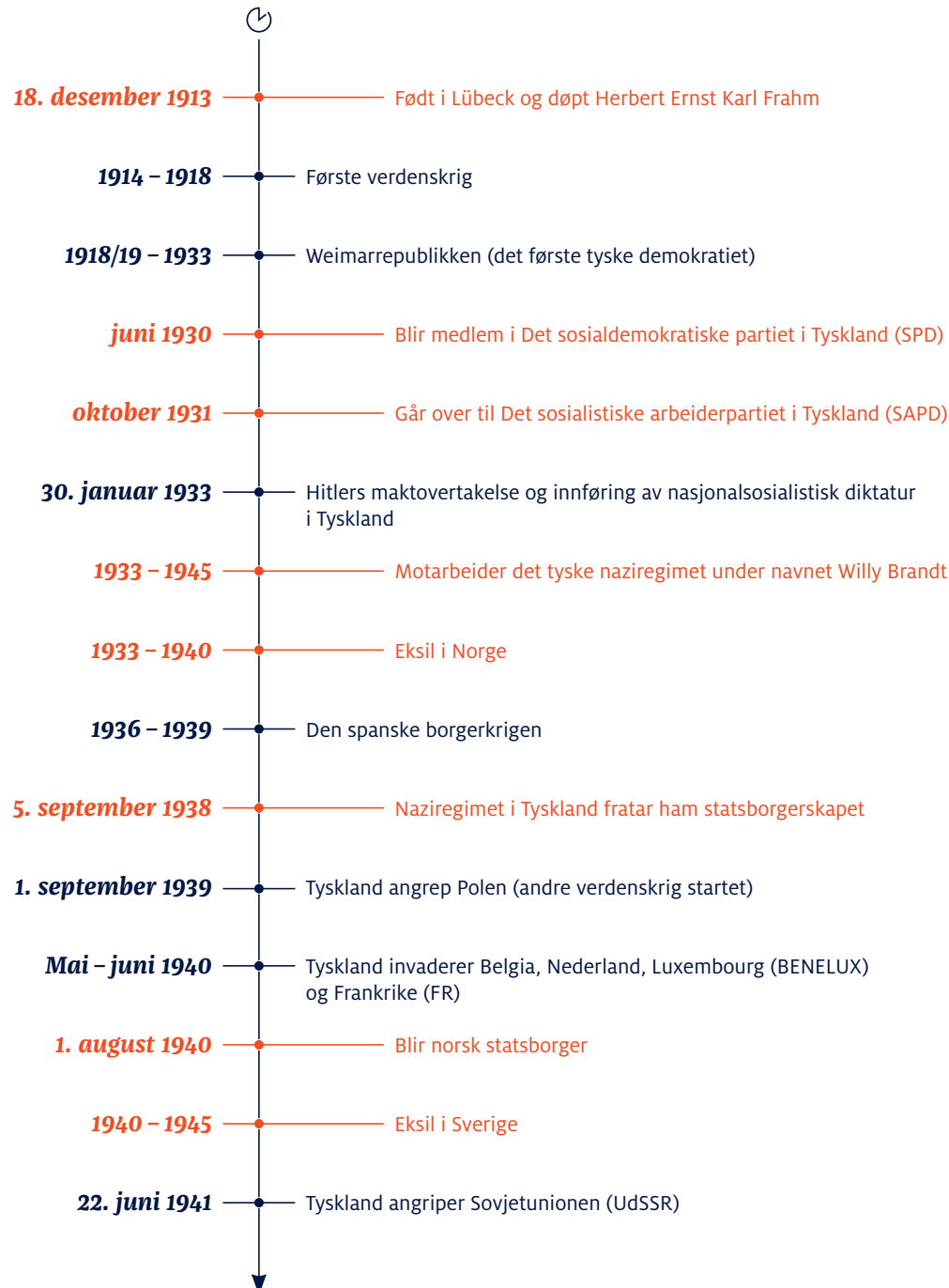
Som forbundskansler spiller Willy Brandt en avgjørende rolle i den første utvidelsen av Det europeiske fellesskapet. I tillegg til Danmark, Storbritannia og Irland, som går inn i EF i 1973, er også Norge en av de nye medlemskandidatene i 1970. Men etter det som var et ganske tydelig ja i Stortinget, stemmer det norske folket nei til EF-medlemskap. Heller ikke Brandts personlige innsats for «Ja til EF»-kampanjen kan endre opinionen. Under folkeavstemningen i 1972 stemmer 53,5 prosent av velgerne mot EF-medlemskap. De frykter et svekket norsk selvstyre og dårligere fiskerettigheter.

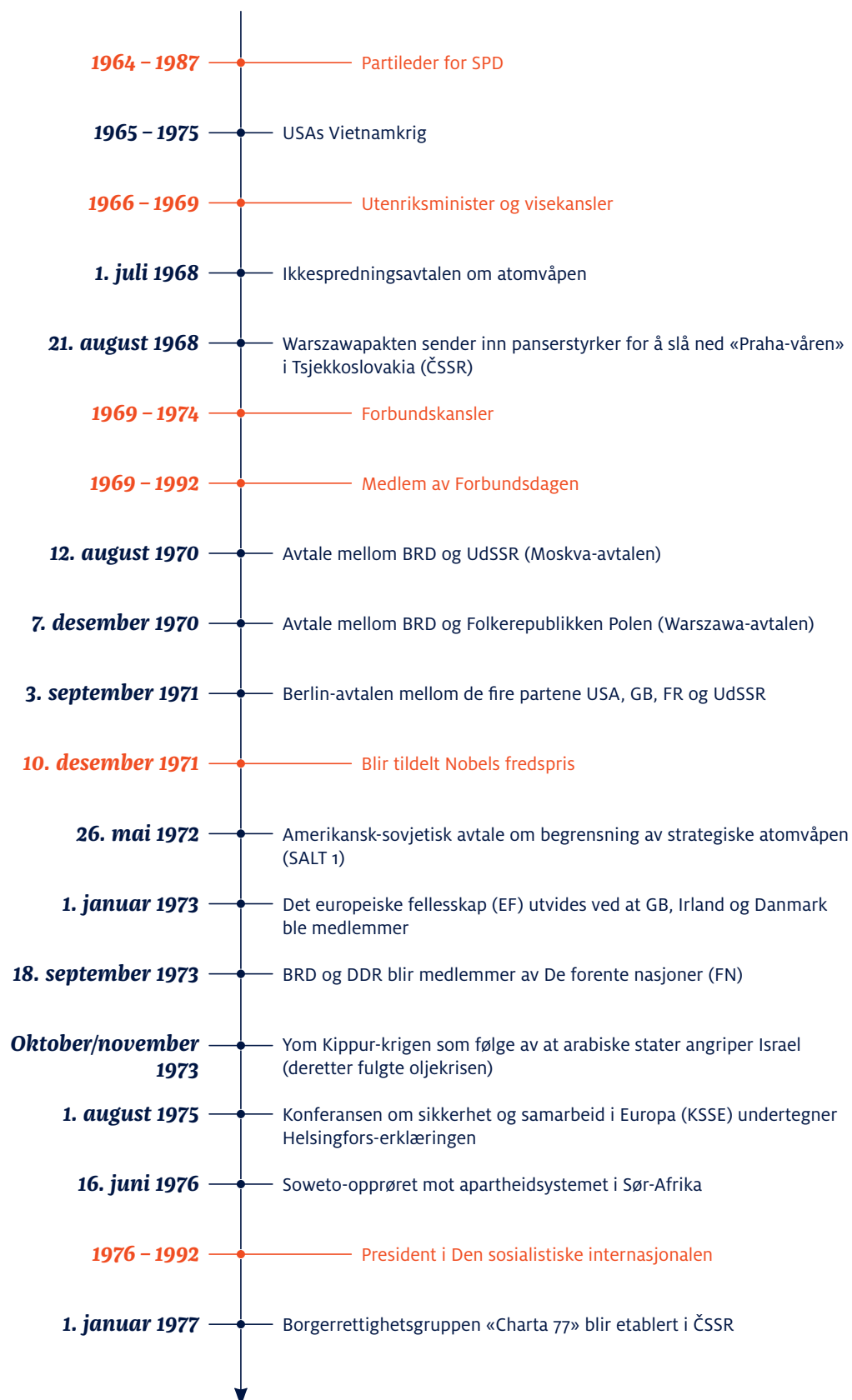

«Ja til EF»-plakat, 1972
Riksarkivet/ National Archives of Norway
(JA til EF RA/PA-0673/X/L0017/0001)

Hendelser i tysk og internasjonal historie på 1900-tallet

Willy Brandt – milepæler i hans politiske liv

Willy Brandt-elevkonkurranse om demokrati og medborgerskap

Et tverrfaglig prosjekt

1. Bakgrunn og målsetting

For 50 år siden ble Willy Brandt tildelt Nobels fredspris. Dette jubileet er foranledningen for konkurransen vår. Willy Brandt spilte en vesentlig rolle i gjenoppbyggingen av et godt norsk-tysk forhold etter annen verdenskrig. Hans øst- og utenrikspolitikk og hans engasjement for demokrati, forståelse og forsoning dannet fra slutten av 1960-tallet basis for et vennskapelig forhold mellom de to landene. I dag trenger vi mer enn noensinne gode eksempler på at vilje til dialog og møter mellom mennesker har positive følger og kan skape mer forståelse, tillit og godt samarbeid. Willy Brandt og hans politiske arbeid er et slikt forbilde.

Den historiske personligheten Willy Brandt er derfor et perfekt utgangspunkt for denne konkurransen som skal stimulere norske ungdommer til å tenke over demokratiet vårt og hvordan de selv kan bidra til å styrke det. Allerede som ungdom i Tyskland i 1920-årene engasjerte Willy Brandt seg for sosial rettferdighet. Senere ble han aktivt med i motstanden mot nasjonalsosialismen, og det førte til hans eventyrlige flukt til Norge. Etter en lang politisk karriere, blant annet som borgermester i Vest-Berlin og tysk forbundskansler, ble han tildelt Nobels fredspris for nøyaktig 50 år siden (i 1971). Han takket for prisen på flytende norsk.

Konkurransen bygger på den internasjonale Willy Brandt-utstillingen som er laget av Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung i Berlin.

2. Arrangører og høy beskytter

Willy Brandt-elevkonkurransen arrangeres av de tre institusjonene den norske tysklærerforeningen «Tyskforum», «Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung» (Tyskland) og Den norsk-tyske Willy Brandt-stiftelsen (Norge). Tysklands ambassadør til Norge, Alfred Grannas, er høy beskytter for konkurransen vår. Konkurransen gjennomføres i samarbeid med «Deutsche Auslands-gesellschaft e. V.» (Tyskland), «Carl-Arthur-Strait-Stiftung» (Tyskland) og Goethe-Institut Norwegen.

3. Kriterier for deltakelse

Konkurransen er for tyskelever på alle nivåer ved alle videregående skoler i Norge. Samtidig er konkurransen tverrfaglig anlagt slik at den også dekker kompetansemål i andre fag, så som historie, samfunnsfag, filosofi, media og kommunikasjon. Dette gjør at også elever som bare kan litt tysk, kan delta.

Elevene skal arbeide kreativt og – så langt det er mulig – selv stå for utformingen og gjennomførelsen.

Elevene kan delta *enkeltvis* eller i *grupper på inntil tre elever*.

4. Konkurransens innhold

Konkurransen har to kategorier, og dere kan selv velge hvilken kategori dere vil delta i.

Kategori 1:

Lag en podcast, plakat eller film – på tysk!

Forberedelser

Skaff deg kunnskap om Willy Brandt. Hvem var han? Hva har han med Norge å gjøre? Hvilke personlige og politiske grunner førte ham til Norge? På hvilken måte arbeidet Willy Brandt for demokrati og mot nasjonalsosialismen? Hvorfor fikk Willy Brandt Nobels fredspris? Og hvilke hendelser førte til at han fikk prisen? Hvordan drev han forsoningspolitikken sin fremover?

Oppgave

Hva med i dag? Kjenner du mennesker i nærmiljøet ditt som engasjerer seg for demokrati og/eller forsoning? Det trenger ikke nødvendigvis være verdensberømte personer, men for eksempel en sosialarbeider på skolen din eller en engasjert medelev. Du må vise og begrunne godt hvorfor du har valgt akkurat denne personen, og hvor du ser paralleller til Willy Brandt.

Presentasjonsform

Svar på oppgaven i form av en podcast, plakat eller film som du eller arbeidsgruppen din har laget selv. NB! Bidraget skal være på tysk.

Omfang og format

Maksimal lengde for podcast/film er. 7 minutter. Filmen må kunne brukes på alle vanlige typer av media-avspillere. Podcaster må lages i Mp3-format. Plakater må være produsert ved hjelp av vanlige layout-programmer og ha et maksimalt format på A0.

Juryens kriterier

Juryen vil legge særlig vekt på logisk fremstilling, innholdsmessig relevans, refleksjonsnivå, språklig formidling, kreativitet, helhetlig utforming og teknisk gjennomføring.

Kategori 2:

Skriv en tekst med utgangspunkt i følgende sitat – på norsk eller tysk!

«Nichts kommt von selbst. Und nur wenig ist von Dauer. Darum – besinnt Euch auf Eure Kraft und darauf, dass jede Zeit eigene Antworten will und man auf ihrer Höhe zu sein hat, wenn Gutes bewirkt werden soll.» Willy Brandt, 15. September 1992

(På norsk: «Ingenting kommer av seg selv. Og lite varer evig. Man må samle seg om sine egne krefter og vite at hver tid krever sine svar: for å bevirke det gode, må man være i takt med tiden.» Willy Brandt, 15. september 1992)

Forberedelser

Les og oversett sitatet sammen med klassen din og snakk sammen om hvilke spontane tanker dere får av sitatet.

Oppgave

- Hva ville Willy Brandt si med dette sitatet?
- Hvordan kan det settes inn i en historisk sammenheng? Hvilken kontekst uttrykket Willy Brandt seg i her?
- Er utsagnet relevant og aktuelt også i dag? Begrunn svaret ditt!
- Hvilke samfunnsmessige og globale problemer mener du er de viktigste i dag?
- Kan dere finne svar på disse problemene hos Willy Brandt – i tekstene hans eller hans politiske virke?

Presentasjonsform

Svar på oppgaven ved å skrive en tekst i et format du eller arbeidsgruppen din velger selv, f.eks. et essay eller en drøftelse. Kreative løsninger er også mulige, f.eks. i form av en fiktiv samtale med Willy Brandt. Den historiske, kulturelle og politiske konteksten skal stå i fokus for bidraget.

Omfang og format

Tekstens lengde må passe til genren du har valgt. Bidraget må sendes inn i pdf-format.

Juryens kriterier

Juryen vil legge særlig vekt på logisk fremstilling, innholdsmessig relevans, refleksjonsnivå og logisk struktur. I tillegg vil juryen se på hvordan teksten er tilpasset genren du har valgt.

5. Tips

Lurer du på hvilken presentasjonsform du skal velge for bidraget ditt? Her finner du og læreren din noen gode tips:
<https://www.bpb.de/lernen/projekte/schuelerwettbewerb/231269/presentationen>

NB! Det er svært viktig at dere tar hensyn til copyright. Bruk kun bilder som er tillatt til fri benyttelse og før opp kildene deres.

6. Innsendelse av bidrag innen 1. november 2021

Elevene sender selv inn sine bidrag til online@tyskforum.no. Det er viktig at du oppgir både ditt eget navn og navnet på skolen din.

Til lærerne: Vi ber dere gjøre elevene oppmerksomme på formatene som er oppgitt under hver kategori. Dette er viktig med tanke på innsendelse av bidragene. For filer i større formater kan [wetransfer.com](https://www.wetransfer.com) benyttes.

Dersom det skulle oppstå tekniske problemer under innsendelsen, ber vi om at du kontakter oss via online@tyskforum.no.

7. Jury og offentliggjøring av vinnerne

Arrangørene vil nedsette en jury bestående av representanter også fra andre, relevante institusjoner. Juryen vil offentliggjøre vinnerne 22. november 2021.

8. Premier

Premiene er like for begge kategoriene:

- Førstepremiene er en reise til Tyskland – på spor etter Willy Brandt – for én elev (eller én arbeidsgruppe på inntil tre elever) samt én lærer
- Andrepremiene er et tysk kurs for ungdom (på ditt nivå)
- Tredjepremiene er bøker/filmer/spill

Det tas forbehold om at premiene kan bli endret.

9. Prisutdeling i Oslo 7. desember 2021

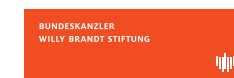
Vinnerne av konkurransen vil få sine premier overrakt under en storstilt markering av 50-årsjubileet for Willy Brandts fredspris. Markeringen finner sted i Universitetets aula i Oslo, samme sted hvor Willy Brandt mottok Nobels fredspris i 1971. Programmet for markeringen består av flere paneldebatter og -samtaler, og ett av programpunktene er at elevene som vinner denne konkurransen får overrakt sine premier. Premiene vil bli overrakt av Tysklands ambassadør Alfred Grannas, Wolfram Hoppenstedt (daglig leder for Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung i Berlin), Andrea Vaske (styreleder i Tyskforum) m.fl. Vinnerne vil få dekket sin reise til Oslo.

10. Den internasjonale Willy Brandt-utstillingen

Konkurransen er basert på den internasjonale Willy Brandt-utstillingen som er laget av Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung i Berlin. Den skal vises på Universitetsbiblioteket på Blindern fra midten av november 2021 til midten av februar 2022. Deretter vil noen av skolene som deltar i konkurransen, etter nærmere avtale med arrangørene og under forutsetning av at de har egnede lokaler til rådighet, få muligheten til å vise vandretstillingen på sin skole. Hvis din skole er interessert i dette, kan dere ta kontakt via styreleder@tyskforum.no.

Viel Erfolg – og lykke til!

Arrangører:

Høy beskytter:

I samarbeid med:

Carl Arthur Strait Stiftung
Lübeck

Impressum

Willy Brandt 1913–1992

Et liv for frihet, fred og forsoning

En internasjonal vandreutstilling av
Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung

Utstillingsansvarlig

Styret:

prof. dr. Ulrich Schöler, prof. dr. Dieter Dowe,
prof. dr. Paula Lutum-Lenger

Kuratorer

Stefan Paul-Jacobs M.A., dr. Wolfgang Schmidt,
dr. Bernd Rother, Julia Hornig M.A.

Utstillingens tekster

Dr. Wolfgang Schmidt

Oversettelse

Merete Franz, MNFFO

Utstillingsdidaktikk

Julia Hornig M.A.

Turnéadministrasjon

Anna Hilz M.A.

Utforming

gewerkdesign, Berlin

Bundeskanzler-Willy-Brandt-Stiftung d. ö. R.

Wilhelmstraße 43

10117 Berlin

www.willy-brandt.de

@BundeskanzlerWillyBrandtStiftung

@BWBSTiftung

#WillyBrandt

#WillyBrandtonTour